

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Пешенка Олександра Миколайовича «Судово-медична оцінка тілесних ушкоджень при неускладнених травмах шийного відділу хребта», подану в спеціалізовану вчену раду Д 64.600.03 при Харківському національному медичному університеті МОЗ України на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.01.25 – судова медицина

Актуальність обраної теми дисертації. Аналіз даних сучасної наукової літератури щодо питання судово-медичної діагностики травм хребта людини дозволяє визначити низку проблем та завдань, які в даних час залишаються недостатньо вивченими. Насамперед це стосується розробки та виявлення морфо-функціональних критеріїв, що дозволяють об'єктивно оцінити ступінь тяжкості тілесних ушкоджень при травмах шийного відділу хребта (ШВХ). Результатом цього є недооцінка як наслідків, так і кінцевих результатів травм ШВХ експертами. Хребет людини, як відомо, виконує достатньо широке коло функцій, зокрема є осью опорою, вмістилищем спинного мозку та нервових волокон, тому його травми мають важливе значення, як одна з частих причин тілесних ушкоджень. Складна анатомічна структура хребта людини зумовлює широкий спектр клінічних варіантів в залежності від зовнішніх та внутрішніх причин. Разом з тим сьогодні в судово-медичній практиці назріла необхідність в розширенні методів, що використовуються для діагностики тілесних ушкоджень при травмах хребта.

Таким чином, на теперішній час судово-медична наука та практика потребують суттєвого доповнення методик оцінки тілесних ушкоджень при неускладнених травмах (НТ) ШВХ. Тому, дисертаційна робота Пешенко Олександра Миколайовича є актуальною та своєчасною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами
Дисертаційна робота О.М. Пешенка виконана в межах науково-дослідної роботи кафедри судової медицини, медичного правознавства ім. засл. проф. М.С. Бокаріуса Харківського національного медичного університету

«Судово-медичне обґрунтування морфо-клінічних критеріїв для експертної оцінки тілесних ушкоджень, визначення давності та причини смерті» (№ державної реєстрації 0115U000229). Здобувачем проведено аналіз сучасної літератури за темою роботи, розроблено план та методологію дослідження, зібрано первинний матеріал, виконано його систематизований аналіз, обґрунтовано алгоритм й етапність удосконалення судово-медичної експертизи ушкоджень ШВХ та навколохребетних структур. Тема дослідження ухвалена на засіданні ПК «Судова медицина» МОЗ України та АМН України (прот. № 2 від 15.04.2009 р.) й затверджена на засіданнях вченої ради Харківського національного медичного університету МОЗ України (прот. № 5 від 21.05.2009 р. та прот. №3 від 20.03.2014 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, базуються на обґрунтованій програмі судово-медичних досліджень, основні етапи якої послідовно (2005-2013 р.), із залученням на різних етапах понад 300 осіб з НТ ШВХ різного ступеня тяжкості на кількох рівнях складності:

на першому – експертно-клінічному: за даними спеціалізованого стаціонару та шляхом проведення безпосередніх судово-медичних експертних досліджень вивчено частоту та характер ушкоджень ШВХ, у спеціально сформованих групах ($n_0=237$ осіб), включно осіб з неускладненими ($n_1=132$ осіб) та ускладненими травмами ($n_2=97$ осіб) ШВХ вивчено частоту, тривалість непрацездатності та втрати здоров'я, визначено прогностичне значення окремих клінічних проявів та їх інформативність стосовно судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень (СТТУ);

на другому – експертно-дослідницькому: в репрезентативних групах осіб з травмою ШВХ $n_2=49$ осіб з тяжким та середнім та $n_1=28$ осіб з легким СТТУ досліджено частоту та характер судинних та гемодинамічних реакцій

центрального генезу за даними ультразвукової транскраніальної доплерографії, комп'ютерної реоенцефалографії;

на третьому – експертно-аналітичному: за результатами застосування компютерної стабілографії серед 82 осіб з тілесними ушкодженнями ШВХ і/чи навколохребетних структур вивчено особливості стато-локомоторної функції хребта, функціональної симетрії/асиметрії в статиці та в динаміці, а також в умовах проведення функціональних стато-локомоторних проб;

на четвертому етапі – виконано системний аналіз отриманих даних та запропонована концептуальна модель і алгоритми удосконалення експертної судово-медичної практики щодо оцінки СТТУ ШВХ з урахуванням клінічних, гемодинамічних, нейрорегуляторних особливостей.

Експертні судово-медичні дослідження виконані на клінічній базі кафедри судової медицини, медичного правознавства імені Заслуженого професора УРСР М.С. Бокаріуса ХНМУ – у Харківському обласному бюро судово-медичної експертизи, клінічні спостереження, інструментальні та загальноклінічні дослідження також виконувались на базі вертебологічного відділення та лабораторії біомеханіки ДП «Інститут патології хребта та суглобів НАМН України». В дисертації наведена кількісна характеристика з використанням математичного аналізу, що підвищує достовірність отриманих фактів. Отриманий цифровий матеріал оброблений методами варіаційної статистики. Отже, використані в роботі методи дослідження адекватні для отримання достовірних результатів та їх правильного тлумачення, а одержані результати є об'єктивними і вірогідними. Сформульовані в дисертації наукові положення і висновки обґрунтовані, повністю відповідають поставленим завданням.

Повнота викладення матеріалів дисертації в опублікованих працях і авторефераті. Основні положення дисертації викладені у 21 науковій праці, включаючи 11 статей, з яких - 10 у фахових виданнях України (9 одноосібно) та 1 стаття в іноземному науковому журналі; 2 патенти України на корисні

моделі; 8 - у збірниках наукових праць, матеріалах наукових конгресів та конференцій. Вказані праці повністю відображають основні положення дисертаційної роботи. Автореферат дисертації ідентично відображає основні положення дослідження, зауважень до його змісту немає.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Завдяки проведених комплексних (морфологічних, клініко-інструментальних) досліджень дисертантом отримані нові дані стосовно морфо-функціональних змін при НТ ШВХ і відповідних навколохребетних структур.

У результаті проведеного дослідження представлено обґрунтування діагностичних критеріїв судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень НТ ШВХ та навколохребетних структур, з використанням кількісної оцінки стану стато-локомоторної функції, як інтегрального показника функціонування нервово-м'язової системи хребта.

В роботі також обґрунтовано діагностичні критерії судово-медичного визначення ступеня тяжкості ушкоджень при НТ ШВХ та навколохребетних структур з використанням кількісної і якісної оцінок стану судин та нейрорегуляторних реакцій для проведення відповідних судово-медичних експертиз.

На підставі отриманих даних представлений новий алгоритм діагностичних досліджень для оцінки характеру та кінцевих результатів НТ ШВХ та навколохребетних структур при судово-медичній експертизі.

У теоретичному відношенні отримані результати мають цінність для більш глибокого розуміння окремих проблем сучасної судово-медичної експертизи, а саме можливості оцінки тілесних ушкоджень при НТ ШВХ.

Представлені діагностичні критерії для встановлення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень при НТ ШВХ та навколохребетних структур мають практичну реалізацію при проведенні судово-медичних експертиз.

Запропонований комплекс діагностичних досліджень, розширений за рахунок оцінки стану стато-локомоторної функції хребта та урахування

судинних і нейрорегуляторних реакцій на травму, дозволяє судово-медичним експертам об'єктивізувати патогномонічні прояви та використовувати ці діагностичні критерії при оцінці характеру та кінцевих результатів НТ ШВХ та навколохребетних структур.

Розроблений алгоритм судово-медичної діагностики при проведенні експертиз із приводу НТ ШВХ та навколохребетних структур, дозволяє в умовах практичної діяльності виявляти критерії для судово-медичної оцінки ступеня тяжкості, обґрунтовувати та складати прогноз кінцевих результатів НТ ШВХ та навколохребетних структур.

Результати дослідження впроваджені в навчальний процес, лекційні курси та практичні заняття на профільних кафедрах ВДНЗ України «Буковинського державного медичного університету», ДВНЗ «Івано-Франківського національного медичного університету», Луганського державного медичного університету, Харківського національного медичного університету, ДВНЗ «Тернопільського державного медичного університету ім. І.Я. Горбачевського» МОЗ України, а також у практичну роботу КЗ Кіровоградського, Луганського та Харківського обласних бюро судово-медичної експертизи.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому та ідентичності змісту автореферату й основних положень дисертації. Дисертація написана українською мовою і складається зі вступу, огляду літератури, опису матеріалу і методів дослідження, трьох розділів власних досліджень, аналізу та узагальнення результатів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації – 200 сторінок, з них на 30 сторінках наведено список використаних джерел літератури, таблиці та ілюстрації; список використаної літератури містить 254 джерела, з яких – 68 латиницею. Дисертація ілюстрована 21 рисунком та 16 таблицями, додатки – на 5 сторінках.

Аналіз представленої дисертації виявив, що робота спрямована на покращення критеріїв встановлення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень при НТ ШВХ та навколохребетних структур, що є актуальною проблемою судово-медичної науки та практики. Робота є самостійним науковим дослідженням, що містить нове вирішення, наукової проблеми оцінки тілесних ушкоджень при НТ ШВХ.

У «**Вступі**» дисертант розкриває сутність і стан наукової проблеми та її значущість, обґрунтовує необхідність проведення дослідження. Також вказано зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, сформулював мету та завдання дослідження, його об'єкт і предмет, підсумував наукову новизну і практичне значення отриманих результатів.

У **першому розділі** «Огляд літератури» автор проаналізував дані вітчизняної та зарубіжної наукової літератури (254 джерела), всебічно розкрив сутність та сучасні уявлення про НТ ШВХ, сучасний стан проблеми визначення тяжкості тілесних ушкоджень при даній травмі. Розділ закінчується коротким резюме, що обґрунтовує необхідність проведення дослідження та вказує на його мету. Розділ побудований логічно, читається і сприймається легко.

У **другому розділі дисертації** «Матеріали та методи дослідження» автор виділяє порядок та основні напрямки виконання роботи, описує комплекс методів, які дозволили йому отримати результати, представлені матеріали і методи дослідження. Наведено інформаційне забезпечення дослідження у вигляді опису патентів. В розділі не наведено критерії включення та виключення, що дещо затрудняє інтерпретацію даних та подальше їх практичне застосування.

У **розділі 3** «Судово-медичний моніторинг морфологічних особливостей травми шийного відділу хребта» автор аналізує скарги, клінічні прояви та особливості механізму травми ШВХ.

У **четвертому розділі** «Зміни стато-локомоторної функції нервово-м'язової системи при неускладнених тілесних ушкодженнях шийного відділу

хребта» здобувач наводить результати визначення стану функції підтримання вертикального положення тіла у осіб з травмою ШВХ та навколохребтових структур. Зауважень до розділу не виникло.

У п'ятому розділі «Зміни судинних та нейро-регуляторних реакцій при тілесних ушкодженнях хребта» автором наведено загальні судинно-рефлекторні реакції при тілесних ушкодженнях ШВХ за даними реоенцефалографії, їх особливості та судово-медична діагностика судинно-рефлекторної дисциркуляції при тілесних ушкодженнях ШВХ. Зауважень до розділу немає.

У розділі «Аналіз та узагальнення результатів досліджень» автором наведені результати обговорення даних дослідження та можливостей використання оцінки стану стато-локомоторної функції хребта, церебральної гемодинаміки та судинно-рефлекторних реакцій у поєднанні з літературними даними.

Висновки в кількості 7 також є обґрунтованими, достовірними і витікають із основних положень, викладених в розділах власних досліджень. Структура дисертації повністю відповідає основним вимогам ДАК МОН України до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук.

Практичні рекомендації викладені чітко та послідовно і зауважень не викликають.

Список використаних джерел містить 254 літературних джерела, з яких 68 латиницею. Список використаних джерел оформлений згідно з чинними стандартами (ГОСТ 7.1-2003 та ДСТУ ГОСТ 7.1-2006).

Автореферат дисертації написано чітко, із витримкою класичної структури. Автореферат відображає зміст дисертаційного дослідження.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації. Принципових зауважень до дисертації немає. Разом із загальною позитивною оцінкою дисертаційної роботи необхідно вказати на окремі її недоліки. Зокрема: 1) в

роботі не всі скорочення вжиті в тексті автором більше трьох винесені в перелік умовних скорочень; 2) відповідно до переліку необхідно в кінці дисертації розмістити скани-копії актів впровадження, які наразі відсутні; 3) бажано було б детальніше конкретизувати предмет дослідження, адже автором не досліджувалась вся судово-медична оцінка визначення тяжкості тілесних ушкоджень при неускладнених травмах шийного відділу хребта, а тільки додаткові критерії; 4) в роботі зустрічаються деякі стилістичні помилки. Проте зроблені зауваження ні в якому разі не знижують важливого теоретичного значення дисертації для науки та для судово-медичної експертної практики.

В плані дискусії вважаю за доцільне поставити дисертанту наступні запитання: 1) Чи є обставини і умови, які ускладнюють можливість використання розробленого Вами методу оцінки стану стато-локомоторної функції хребта, церебральної гемодинаміки та судинно-рефлекторних реакцій для встановлення тяжкості тілесної травми? 2) Чому не проведено порівняння із стандартними методами, що використовуються при таких пошкодженнях?

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.
Дисертаційна робота Пешенка Олександра Миколайовича на тему «Судово-медична оцінка тілесних ушкоджень при неускладнених травмах шийного відділу хребта», що подана до спеціалізованої вченої ради Д.64.600.03 при Харківському національному медичному університеті МОЗ України на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук вирішує актуальне науково-прикладне завдання судово-медичної науки і практики – діагностика ступеня тяжкості тілесних ушкоджень при неускладнених травмах шийного відділу хребта та навколохребетних структур. Робота є завершеною, виконана на достатньому науковому рівні, а результати є достовірними і практично значимими та відповідають вимогам п. 11 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановами Кабінету Міністрів № 567

від 24 липня 2013 року та № 656 від 19 серпня 2015 року, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.01.25 – «судова медицина».

Завідувач кафедри судової медицини
та медичного правознавства ВДНЗ України
«Буковинський державний медичний університет»,
доктор медичних наук, професор,
заслужений лікар України

В.Т. Бачинський

В.Т. Бачинський